

EDITORIAL

Labanan ti manangbaybay-a ken korap a rehimen US-Marcos iti tengnga ti El Niño

Nangdidigra itatta iti dakkal a paset ti pagilian ti tikag nga epekto iti pang-klima a penomenon nga El Niño. Nangrugi daytoy idi pay katengngaang ti naglabas a tawen, ken manamnama nga agbayag agingga Mayo wenna Hunyo itatta a tawen. Manamnama a dumanon iti 65 probinsya ti maapektaran ti tikag ken mangipagteng ti nalawa a dadael iti kabiangan ti masa iti kaaw-awayan.

Iti panagleppas pay laeng ti Pebrero, nai-report a dimmanonen ti ₱941.7 milyon ti balor dagiti nadadael a mula impagteng ti pannakadadael iti agarup 15,000 ektarya a daga a pang-agrikultura. Kadagiti panagadal, makalkalkular a dumanon iti nasurok 250,000 ektarya a daga a pang-agrikultura ti madadael. Ginasut-ribu a mannalon ti agpeggad a naun-uneg a mailumlom iti utang kadagiti komersyante-usurero, mairubo iti nakarkaro a kinarigat ken bisin.

Kakaruan ti didigra nga isangbay ti tikag kadagiti masa a mannalon nga awan bukod a daga, awan umdas a pondo a pagpuonan, mangnam-

nama laeng iti tudo ken adayo iti irigasyon. Ginasut-ribu met a mangmanged talon ti maawanan ti pagubraan wenna pagbirukan. Gapu iti tikag, gumilgil-ayab dagiti puor kadagiti bantay, a napeggad iti biag ken kabiangan aglalo ti masa a minorya.

Kumarkaro ti tikag nga epekto ti El Niño gapu iti pannakadadael iti aglawlaw, aglalo ti panangkalbo ti kabakiran gapu iti atiddog a panawen ti panagtroso, panagminas ken panangipatakder kadagiti dam ken dadduma pay nga imprastruktura a nangdadael kadagiti watershed ken pangal-alaan ti danum. Kangrunaan a makinbasul kadagitoy ti dadakkel a

kompanya a ganggannaet ken burgesya kumprador. Iti bangir ti nakaro a panagdadael nga impagteng dagitoy, agtultuloy a pabpaboran ti rehimen Marcos ti nadursok a panagserrek dagitoy a manangdadael a kompanya iti kaaw-awayan.

Nasurok maysa tawenen a manamnama a mangdidigra ti El Niño iti Pilipinas ita a tawen, ngem awan binukel a kongkreto a plano ti rehimen Marcos tapno tulungan dagiti mannalon a madidigra ti kabiangan. Uray nabayagen nga ammo ti agbalin nga epekto ti tikag, saan a nasapa a nangted dagiti ahensya ti reaksyonaryo a gobyerno ti syentipiko a bagbaga, ayuda a pampinansya wenna dagiti alternatibo a mula, ken binaybay-an dagiti masa a mannalon a madidigra ken malugi kadagiti naginangrag a mula.

Nakaro pay, us-usaren ita ni

Marcos ti El Niño tapno mangilatang ti dakkel a pondo tapno sumapol ti kikkak kadagiti proyekto a pang-imprastruktura kas kadagiti "solar-powered" nga irigasyon nga, a nu arigen, naud-udin nga ipatakder ken awanen serbi na iti kangitingitan ti tikag ken panagabbaten ti danum iti adu a disso. Naud-udi metten, pasig a pabanglo iti midya ken awan napateg nga epekto iti produksyon ken biag ti masa a mannalon dagiti plano a *cloud seeding*, panagibunong kadagiti traktora, ken bassit a pondo para iti seguro wenno *insurance* kadagiti nadadael a mulmula.

Iti bangir ti namnamaenen a panagbagsak iti produksyon gapu iti tikag, aglalo ti irik, awan ar-aramiden ti rehimen nga US-Marcos tapno siguradoen ti suplay ti makan, nu di ket lukatan pay lalo ti arwangan ti pagilian para iti panagangkat ti bagas, urayen iti lasona, bawang, ken dadduma pay a produkto a pang-agrikultura. Ngimmato lalo ti presyo ti bagas kadagiti Pebrero ken manamnama nga agtultuloy pay a ngumato.

Tapno sangoen ti nakaro nga epekto ti tikag gapu iti El Niño, kasapulan nga agpursige ti Partido ken dagiti rebolusyonaryo a puersa a pagkaykaysaen ken kaaduan a patignayen ti masa a mannalon tapno salakniban

ti pagsayaatan da, kabiagan ken dagiti karbengan a pang-ekonomya ken pangkagimongan. Rumbeng a paaduen ken papigsaen dagiti timpuyog a mannalon tapno reppetien ti pigsa da nga ilaban dagiti dagus nga addangen a mangted nam-ay iti panawen ti El Nino.

Rumbeng a nalawa a patignayen ti masa a mannalon tapno irupir dagiti kasapulan nga addangen para iti dagus a makaruk-at kadakuada, karaman ti panagibunong ti kasapulan a pondo a pang-ayuda wenno pang-emergency, panangitantan wenno panangkansela iti panagbayad ti utang, saan a panagbayad ti abang iti daga, ken panangipatungpal kadagiti dagus a solusyon tapno risuten ti problema iti danum. Rumbeng a sangsangamaysa da nga agtignay tapno labanan dagiti minasan ken dadduma pay a plantasyon a mangdaddadael iti kalikasan.

Rumbeng met a pagkaykaysaen ida tapno biagen ti esensya ti panagtitinnulong ti masa a mannalon aglalo iti sango ti didigra a bulon ti tikag. Babaen kadagiti organisasyon da, mabalin nga agplano ti nasaknap a panagpatignay tapno pagtitinnulongan ti panangurnos ti sistema ti irigasyon kadagiti bukod da a lugar, ken pagguguduaan (saan ketdi a paggi-

innagawan) iti maipasayak a danum kadagiti talon da.

Rumbeng a kolektibo a singiren iti masa a mannalon ti rehimen nga US-Marcos iti nakaro a panagbaybay-a na, korapsyon ken dagiti padagsen nga addangen a mangpakpakaro iti kasasaad da. Amin dagitoy ket mangrubrubrob iti pungtot ti masa a mannalon ken mangidurduron kadakuada iti dalan ti protesta ken panaglabaan.

Iti tengnga ti tikag, dagiti yunit ti New People's Army ket binilinan ti Partido nga aktibo nga agtignay tapno tulungan ti masa a mannalon a mabaelan iti sangsangoen a didigra. Nayon iti panangtulong iti panangbukel kadagiti timpuyog da, direkta a tumultulong dagiti yunit ti NPA iti produksyon, panagkali kadagiti bubon, panagaramid ti irigasyon, ken dadduma pay nga addangen pabor iti pagsayaatan ti masa a mannalon.

Lalo a makapungpungtot ti masa a mannalon nga iti tengnga ti nakaro a tikag, ginabsuon a ribu dagiti pasista a tropa ti AFP ti awan sardeng nga agirusrusuat kadagiti nasaknap nga operasyon a mananglapped ken armado nga opensiba tapno parmeken ti panaglabaan ti umili. Iti tengnga ti panagrigat da, ginasut-milyon a piso ti gasgastaren ti AFP iti agsumbangir ken agsasaruno a panagpatayab kadagiti *jet fighter* ken helikopter tapno agitinnag ti bomba ken agpabittak ti kanyon kadagiti bangkag ken bantay.

Todo opensiba itatta ti irusrusuat dagiti batalyon ti AFP iti intero a pagilian, segun iti mandar ti rehimen nga US-Marcos a parmeken amin a larangan gerilya agingga panagtapos ti Marso. Awan itulod dagitoy iti masa a mannalon nu di lalo a panagsagaba.

Ti panagbaybay-a, korapsyon ken dagiti parigat a patakaran, ken pasista a terorismo ti rehimen nga US-Marcos ket sibubukel nga agserserbi a pasegged iti nakamagmaga a garami ti pungtot ti umili iti nalawa a kaaw-awayan. Agtataud ti kasasaad tapno gumil-ayab ti nasaknap a protesta ti masa nga agmirmiraut iti kaaw-awayan, ken lalo a panagpigsa ti armado a panaglabaan ti NPA. **AB**

 <p>Tawen LV No. 5 Marso 7, 2024</p> <hr/> <p>Ti Ang Bayan ket maipabpablaak iti lenggwahe a Pilipino, Bisaya, Iloko, Hiligaynon, Waray ken Ingles. Agawawat ti Ang Bayan kadagiti kontribusyon nga artikulo ken damdamag. Maallukoy met dagiti agbasbasa nga agidanun kadagiti dillaw ken rekomendasyon para iti panagdur-as ti pagiwarnak tayo.</p>	<h2 style="text-decoration: underline;">Linaon</h2> <p>Editorial: Labanan ti manangbaybay-a ken korap a rehimen nga US-Marcos iti tengnga ti El Niño 1</p> <p>Panangidur-as ti rebolusyon idiy Bohol 3</p> <p>Panagsubli-EDSA tapno labanan ti <i>chacha</i> 4</p> <p>Mga protesta sa Buwan ng Kababaihan 4</p> <p>Laban ti babbai a mangmangged 5</p> <p>Dagiti protesta 5</p> <p>Masaker idiy Bohol ken panagbombomba ti AFP 6</p> <p>Iti ababa a sarita 7</p> <p>Conwep, tagasalaknib dagiti kapitalista 8</p> <p>Panagregget nga ag-unyon idiy Cebu 9</p> <p>Dadael ti <i>offshore</i> ken <i>black sand mining</i> 10</p>
<p style="text-align: center;">Ti Ang Bayan ket ipabpablaak ti Komite Sentral ti Partido Komunista ng Pilipinas dua a daras iti tunggal bulan</p>	
<p style="text-align: center;"> ang.bayan@cpp.ph</p>	

Nadam-eg ti daga iti panangidur-as ti rebolusyon idiy Bohol

Agbiddut ti rehimen nga US-Marcos iti panangipagarup a magibusan na ti armado a rebolusyonaryo a panaglaban ti masa a Bol-anon idi awan aniaman na a minasaker ti nakemmeg a lima a Nalabaga a mannakigubat ti New People's Army (NPA) ken dagiti kadre ti Partido idiy Barangay Campagao, Bilar, Bohol idi Pebrero 23. Saan a mailibak, dakkel a pukaw iti masa a mannalon idiy Bohol ken umili a Pilipino ti panagmartir ti lima nga awan panagimbubukod a nagserbi iti interes da. Nupaykasta, ti biag da ken sakripisyo ket agserserbi nga inspirasyon iti agtultuloy a panangipursige ti rebolusyonaryo a pannakidangadang iti probinsya.

Agsipud naimula dagiti bin-i ti rebolusyonaryo a tignayan idiy Bohol idi dekada 1980, saan daytoy uray naminsan naan-anay a naparmek ti reaksyonaryo nga estado. Iti laksid ti mamin-anon a deklarasyon nga "insurgency-free" ti probinsya, saan pulos nasebseban ti apoy ti rebolusyon idiy Bohol. Gapu ta nagtalinaed ti panangidadanes ken pananggundaway, saan a naparmek ti rebolusyonaryo a panaglaban iti isla.

Kasasaad ti masa a Bol-anon

Agrigrigat ti mayorya ti 1.39 milyon nga umili ti isla, aglalo ti masa a mannalon. Kangrunaan a produkto ditoy ti irik ken mais, kasta met ti niog, saba, kamoteng kahoy ken *oil palm*.

Iti kabuklan a 482,100 ektarya a daga iti probinsya, 273,950 ti pang-agrikultura, ken 101,271 ket naka-kategorya a kabakiran. Imbilang daytoy a "food granary" ti Central Visayas gapu iti dakkel a produksyon iti taraon. Iti datos idi 2018, 26% wenna 70,117 ektarya ti daga a pang-agrikultura ket katlitalonan. Kadagitoy, 56% laeng ti adda umdas nga irigasyon.

Pagdandanagan itatta dagiti mannalon ti didigra nga ipagteng ti El Niño kadagiti katalalonan. Maysa kadagitoy a mannalon ni Tatang Boying, a maburiboran unay iti pag-

mulaan na gapu iti "dry spell" (nababbaba ngem iti normal a tukad ti tudo) idiy Bohol.

"Narigat ti padanum gapu ta nakasanggir kami laeng iti tudo...iti dadduma a lugar adda irigasyon, ngem sumagmamano laeng ti agnumnumar, pinnapigsa pay," naku na na.

Nakaro a maikaniwas daytoy iti imparayag ti lokal a gobyerno ti Bohol idi Nobyembre 2023 a nangilatang ti ₱7.1 milyon tapno itulong kadagiti mannalon a maapektaran ti tikag. Laksid iti sangkapirit, nakaadadu pay a rekisito ti dawdawaten tapno makabenepisyo.

Nakarkaro a pannakalugi ti ipagteng ti El Niño kadagiti mannalon ti Bohol. Reklamo ni Tatang Boying, iti regular a panagmumula ket saanen isuna a makabirbirok, lalo pay isuna nga agpalama gapu ta kurang ti padanum.

Saan nga bumaba iti ₱11,000 ti kabuklan a gastos na iti kada siklo ti panagmula. Nakaapit isuna ditoy ti 456 kilos wenna 12 sako ti irik, ken maikkat ditoy ti 2 sako kas bayad iti apo't daga. Nu ilako, makabirok laeng isuna ti ₱9,120 iti presyo a ₱24 kada kilo ti irik. Gapu ta napalalo ti lugi na, ken nakangingngina ti presyo ti bagas iti merkado, saan laengen nga ilaklako ni Tatang Boying ti apit.

Lalo dakdakkal a didigra iti ma-

sa a Bol-anon ti umir-irteng ken nasaknap a panaggamgam iti daga dagiti pribado a korporasyon ken dagiti apo't daga kakumplot ti lokal a gobyerno. Karaman ditoy ti panagsamsam ti Bohol Cattle Corporation (BCC), kukua ti kroni dagiti Marcos, iti 622 ektarya a daga nga inlaban ti Trinidad-Talibon Integrated Farmers Association (TTIFA). Inyaleng-aleng ti BCC dagiti dokumento nga iggem dagiti mannalon iti kampanya a panagsamsam na iti daga a paset ti kabuklan a 1,973 daga a tagtagikuaen na.

Parigat met kadagiti mannalon ti sumaksaknap a plantasyon ti *oil palm* ti Philippine Agricultural Land and Mills Development Inc (PALM Inc), kukua ti kompanya nga AGUMIL Philippines, a sosyoan dagiti agpupuonan a Pilipino ken Malaysian. Idi 2012, saan a bumaba iti 2,500 a mannalon nga agmulumula ti *oil palm* ti nabangkrap gapu iti iske ma ti PALM Inc a nakangatngato nga interes iti pautang ken nakababbaba ti pananggatang kadagiti prutas na. Gatgatangen na laeng idi kadagiti mannalon ti bunga iti ₱2/kilo. Iti agdama, saan a mapagnumarman dagiti mannalon ti daga nga idi ket minulaan ti *oil palm* gapu iti kemikal nga inusar ditoy. Sinaklaw ti PALM Inc ti adda iti 6,000 ektarya a daga para iti plantasyon.

Nalmes met iti kinarigat dagiti mangngalap iti probinsya a 33% iti kabuklan a populasyon. Maluglugi

Suruten iti panid 4

Panagsubli-EDSA tapno labanan ti *chacha*

Linagip iti naduma-duma a sulit ti pagilian ken iti ballasiw-taaw ti maika-38 anibersaryo ti Panagrukkuas EDSA babaen kadagiti protesta kontra iti *charter change* wenno *chacha* ti rehimen Marcos idi Pebrero 25.

Adda iti 5,000 katao ti nagguum-mong iti sango ti EDSA Shrine idia Metro Manila iti uneg ti No to Chacha Network. Kuna dagiti grupo, maysa kadagiti balligi ti Panagrukkuas EDSA ti Konstitusyon 1987, a nangipawil kadagiti dinastiya a politikal, nangikeddeng kadagiti limitasyon iti termino dagiti opisyal ken dadduma pay a panangisigurado nga addaan "check and balance" iti estado. Daytoy kano ti kayat a baliwan ti rehimen Marcos, kagiddan ti panangipalubos iti 100% panagtagikua ti ganggannaet iti daga, dagiti tulbek nga imprastruktura ken pasilidad iti Pilipinas.

Mamati met ti alyansa a rum-beng nga asikasuen pay ti Senado ken Kongreso dagiti arungaing ti umili iti nayon-sueldo, panangipababa kadagiti presyo, naur-urnos a serbisyo pangkagimongan ken adu pay, ngem ti pagkumikuman ti *chacha*. Iti

pinagmaymaysa a pahayag ti alyansa, inawagan na a "saan a kasapul-an, mapanggudua, nagastar ken nakatutok kangrunaan iti panagtalinaed iti puesto dagiti adda iti poder."

Kadaydiay nga aldaw, nagirussuat met ti protesta dagiti alyansa a kontra *chacha* kadagiti syudad ti Nagga, Legazpi, Cebu, Bacolod, Iloilo, ken Davao. Kabayatan, adda met ti sangsangkamaysa a panagtignay ken panagadal idia Isabel, La Union, ken Sorsogon. Iti ballasiw-taaw, nangiwayat ti aktibidad dagiti Pilipino idia Los Angeles, New York, ken Boston idia US; idia Melbourne, Sydney, Perth, ken Canberra idia Australia; idia Hongkong; ken idia Canada.

Sakbay ken kalpasan ti panaglaging, agsusumbangir dagiti protesta, panagguum-mong ken panagadal ti inrussuat dagiti grupo a nakapauneg iti alyansa.

Laksid iti No to Chacha Network, nabukel met ti nalalawa nga alyansa kontra *chacha* iti intar ti agtutubo ken babbai, kasta met dagiti alyansa a tukad syudad ken probinsya.

Iti laksid ti nasaknap a panag-suppiat, naglaylayan ti panagmanobra dagiti tao-an ti rehimen Marcos tapno iduron ti *chacha*. Nagsasaruno ti panagdengngeg iti House of Representatives idi Pebrero 27 iti Resolution of Both Houses 7 (RBH7), ti kabatog a singasing iti indatag iti Senado nga RBH6.

Segun iti agkarapin a resolusyon, tallo a probisyon laeng kano ti mabaliwan apaman a mabukel iti Kongreso ken Senado agturong iti maysa a *constituent assembly* nga adda agsina a panagbotos. Dagiti panangbaliw ket tapno ikkan ti karbengan dagiti ganggannaet a sibubukel nga agtagikua kadagiti pampubliko a utilidad (Artikulo XII, Seksyon 11); sektor ti edukasyon (Artikulo IX, Seksyon 4); ken iti advertising wenno panagpatalastas (Artikulo XVI, Seksyon 11). AB

Manipud iti panid 3

da gapu iti agtultuloy a pananggato ti presyo ti krudo, dagit ramramit ken dadduma pay a gastuen. Madanagan da met a maawanan ti kabiagan gapu ti plano a 650-ektarya a reklamasyon idia isla ti Panglao, ken reklamasyon idia Tagbilaran City.

Adayo iti buksit ti masa a Bol-anon ti ipanpanakkel ti lokal a gobyerno a 7.1% panagduras iti *gross domestic product* ti probinsya idi 2023 a naggapu kangrunaan iti turismo. Iti laksid ti kuarta nga iserserrek ti dumandanon iti maysa milyon a turista tinawen, agtaltalinaed nga awanan ken agbisbisin ti masa nga anak ling-et idia Bohol.

Kabayatan na, nu saan bisin ti mangpatay kadagiti masa a Bol-anon, pappapatayen ken parparigaten ida ti militar ken pulis. Kadagiti naglabas a tawen, awan sardeng ti pananglapped iti masa a Bol-anon a lumablaba para iti karbengan da iti daga. Iti agdama, adda 10 balud a politikal ti nakapupok idia Bohol, karaman ti 75-anyos a ni Adolfo Salas Sr, kameng a tagabangon ti pamprobinsya a balangay ti Kilusang Magbubukid ng Pilipinas nga Hugpong sa mga Mag-uumang Bol-anon (HUMABOL-KMP). Kangrunaan nga ahente ti terorismo ti estado iti probinsya ti 47th IB ken ti tinudingan a Task Group Bohol ti Armed Forces of the Philippines ken Philippine National Police. AB

Bulan dagiti babbai, sinabat dagiti protesta

NAGGIGIDDAN A TIGNAY protesta ti inrussuat ti babbai iti panangidaulo ti Gabriela idi Marso 1 iti panagrugi ti Bulan ti Babbai. Kiddaw da: Kabiagan, Karbengan, Wayawaya, saan a *chacha* ti ganggannaet ken sumagmamano!

Kadaydiay nga aldaw, nagturong dagiti miembro ti Gabriela Youth, kakuyog ti dadduma pay a grupo ti agtutubo, idia Mendiola, Manila tapno iwaragawag ti panagsuppiat da iti *chacha* ti rehimen Marcos.

Adda met ti kapada a panagtignay iti uneg ti University of the Philippines-Los Banos nga indauloan ti Gabriela Youth-UPLB. Kuna ti grupo, ti panagtignay ket pannakimaymaysa iti naikeddeng a Purple Day of Action.

Kagiddan daytoy, nagirussuat ti sala-protesta ti babbai a mangmanged iti daulo ti Women Workers United ken Kilusang Mayo Uno para iti sueldo, trabaho, karbengan ken panaggibus iti kinaranggas iti panggedan. Idi Marso 5, nagirussuat met ti protesta idia Manila ti Gabriela-NCR.

Laban ti babbai a mangmangged idiyay Bataan

Iti uneg ti Freeport Area of Bataan, ti kaunaan nga *export processing zone* iti Pilipinas, natured a limmaban ti babbai a mangmangged iti FCF Manufacturing Corporation, maysa a kompanya nga eksklusibo nga agar-aramid kadagiti produkto para iti *global brand* a Coach ken Kate Spade.

Bimmotos da nga isayangkat ti welga kalpasan nga impatangken ti kompanya nga agingga ₱2 laeng ti ipaay na a nayon-sueldo itatta a tawen. Daytoy ket iti laksid ti pammutbuteng ti maneydsment nga iyakar ida ti trabaho, wenna saan ket direkta a masisante. Nasurok 1,000 ti immannamong nga isayangkat ti welga ken 100 ti saan nga immannamong iti pabrika nga adda 3,000 mangmangged (regular ken kontraktwal).

Makaaw-awat laeng ti ₱500 dagiti mangmangged ti FCF, a 44% iti ₱1,142 makabiag a sueldo idiyay Central Luzon. Laksid ditoy, nasaknap met dagiti panaglabsing iti karbengan ti mangmangged kas iti *forced leave*, iligal a panagikkat, ken saan a makatao a kondisyon iti panggedan.

Ti panangisayangkat ti welga ket panangpaay iti agdadata a pammutbuteng ken panaglapped ti kompanya. Sakbay ti panagbobotos, limed a miniting ti maneydsment dagiti mangmangged ti FCF ken kabsat na a kompanya nga FPF idi Pebrero 26 tapno butbutngen ken ikampanya a saan a suporta ti "strike vote." Pinangtaan na nga iyakar dagiti mangmangged a makissayan ti benepisyo wenna masisante nga awan maawat a bayad iti serbisyo.

Ti FCF ket paset ti Fashion Focus Ltd, maysa a kompanya a naka-base idiyay China. Dagiti naaramid a produkto ket mailaklako iti ₱2,000 agingga ₱20,000 tunggal maysa. Idi 2022, nakapastrek ti kompanya ti ₱2.8 bilyon isu nga imposible nga awan kabaelan daytoy a mangted ti ngato-sueldo, kuna dagiti mangmangged.

"Narurugit a lupot"

Ti industriya ti *garments* iti Pilipinas, nu sadino karaman ti FCF, ket paset ti bilyon dolyar a sangalubongan nga industriya a mangpapa-ubra ti 60-75 milyon a mangmangged. Dumandanon iti 3/4 kadagitoy ket babbai. Dakkel a paset ti panagmanupaktura na ket adda kadagiti atrasado a pagilian iti Asia. Iti tawen 2023, makalkalkular nga adda iti \$1.74 trilyon ti pastrek na.

Iti maysa a sarbey ti grupo a Clean Clothes Campaign, 93% kadagiti *global brand* wenna dagiti marka nga am-ammo iti intero a lubong, ti saan nga agbaybayad ti makabiag a sueldo kadagiti mangmangged ti industriya. Segun iti panagsukisok ti Oxfam International, awan pay 1% iti presyo dagiti produkto dagiti *global brand* ti maikissay iti pastrek da nu ipatungpal dagitoy ti makabiag a sueldo.

Nayon iti panagkirmet ti nalabes la unay a panagpatrabaho (dumanon iti 16 oras kada aldaw, pito aldaw kada lawas); saan a natalged a kondisyon iti panagubra (nailet, awan bentilasyon, ken iti kaso ti Bangladesh, narurukop a pasdek); kinaranggas ken panagabusos; nasaknap a panaglabsing iti karbengan iti panagunyon ken pannakitinnawar; puersaran a panagpatrabaho; panagpatrabaho kadagiti ubbing ken diskriminasyon iti babbai.

Iti datos ti International Labor Organization, napeklan dagiti pagaramidan ti lupot iti kinaranggas ken pananglipit basar iti kasarian (*gender-based violence and harassment* wenna GBVH). Iti Asia, 22.8% dagiti babbai nga agub-ubra iti industriya ket nagreport a nakapadas ti minimum a maysa a tipo ti GBVH idi 2021.

Panagdar-ay ni Marcos iti ASEAN idiyay Australia, namurumuran ti protesta. Nagsasaruno a protesta ti inrussuat dagiti migrante a Pilipino ken progresibo a grupo idiyay Melbourne, Australia agsipud Marso 4 agingga Marso 6, kasilpo ti nairussuat nga ASEAN-Australia Special Summit ken panagdar-ay ditoy ni Ferdinand Marcos Jr. Iti panangidaulo ti Bagong Alyansang Makabayan (Bayan)-Australia, ginunggon dagiti protesta ti ASEAN Summit ken dagiti aktibidad ni Marcos.

Hustisya iti Bilar 5 ken dagiti biktima ti pasista nga AFP-PNP.

Nagguummong ti agtutubo ken dagiti progresibo nga organisasyon ti Central Visayas idiyay University of the Philippines (UP)-Cebu Ampitheater idi Marso 3 tapno ikkan saludo ken padayawan ti Bilar 5, ti lima a Nalabaga a mannakigubat a minasaker dagiti puersa ti estado idiyay Bilar, Bohol. Kabayatan, nagirussuat met ti maysa a *candle light protest* dagiti agtutubo ti UP Cebu idi Pebrero 29.

Idi met Marso 5, nagprotesta dagiti grupo iti karbengan-tao idiyay Camp Aguinaldo idiyay Quezon City tapno kondenaren dagiti nagsasruno a kaso ti panagdukot, panagbombomba ken inggagara a pampapatay ti AFP-PNP kadagiti aktibista, progresibo ken rebolusyonaryo.

Philippine Mining Act, ibasura.

Nagirussuat ti protesta ti Katribu, Kalikasan PNE ken dadduma pay a demokratiko a grupo iti sango ti Department of Environment and Natural Resources idi Marso 4 tapno kiddawen ti panangibasura iti Philippine Mining Act of 1995. Iti 29 tawen a panagsaknap ti linteg, nangitulod daytoy ti awan kabatog a dadael iti aglawlaw ken dagiti komunidad dagiti katutubo ken mannalon.

Dagiti panaglabsing iti internasyunal a makatao a linteg

Masaker idiy Bohol, dagiti panagbombomba ken panagdukot ti AFP-PNP

Rumbeng a pagsungbaten ken pagbayaden dagiti kriminal iti gubat a pasista a gamat ti Armed Forces of the Philippines (AFP), paramilitar ken Philippine National Police (PNP), uray met ti hepe na a ni Ferdinand Marcos Jr, kadagiti agtutuon a kaso iti panaglabsing iti internasyunal a makatao a linteg ken dagiti pagannurotan iti sibilisado a pannakigubat kadagiti naglabas a lawas.

Hustisya iti Bilar 5. Inranta a minasaker, ken saan nga iti engkuentro a natay ti lima a Nalabaga a mannakigubat ken kadre ti Partido idiy Bilar, Bohol idi Pebrero 23. Natiliw a sibibiag da Domingo Compoc, Hannah Cesista, Parlito Historia, Marlon Omosura ken Alberto Sancho iti balay a nagtarusan da idiy Sityo Matin-ao 2, Barangay Campagao. Nakalak-am ti nakaro a tortyur ti lima sakbay ida a pinapatay. Naalaan ti ladawan ni Compoc a tengngel ti maysa a soldado, pammaneknek nga isuna ket sibibiag idi natiliw. Kuna dagiti nakaimatang, tinagbat iti tengnged ken tyan ni Compoc. Ni Compoc ket nasuroken 60 ti edad ken mangrikrikna ti sakit a rayuma.

Ni Cesista ken ti tallo pay ket pinagkaradap iti pitak sakbay a pinalto-paltugan. Ni Cesista ket maysa nga abogada a pinili nga agserbi iti dasig a maidaddadanes. Iti laksid ti ebidensya ken testimonya dagiti nakaimatang, ipappapilit ti AFP ken PNP a "limmaban" ti lima bayat nga "idasdasaran" ti mandamyento de aresto.

Sakbay na, dinukot ti militar ti maysa a residente iti lugar a ni "Berting" ken dua a menor-de-edad nga annak na, karaman ti maysa a 4-anyos iti pareho a barangay. Tinungpa-tungpa isuna tapno ibutaktak ti ayan ti Bilar 5. Ingapilitan ida nga inlugan iti puraw a van. Pinaawid ida kalpasan ti maysa aldaw.

Idiy Negros Occidental, pinapatay ti 79th IB idi Pebrero 21 ti mannalon a ni Jose Caramihan nga idi ket adda iti talon na idiy Sityo Mansulao, Barangay Pinapugasan,

Escalante City. Pinaruar ti militar a napapatay isuna iti maysa nga "engkuentro."

Idiy Misamis Oriental, natiliw, tinortyur ken pinapatay ti 58th IB ti Nalabaga a mannakigubat ti NPA-North Central Mindanao Region (NCOM) a ni Miguel Serino (Ka Bokir) idi Pebrero 10 iti nagbeddeng ti Barangay Calawag ken Quezon idiy Balingasag. Naimarka iti bangkay na ti linak-am a nakaro a tortyur.

Panagdukot. Pinaruar ti pulis ken militar a "simmurender" idi Pebrero 23 ti dinukot a kabsat ti lider-mannalon idiy Sorsogon a ni Jose Marie Estiller. Dinukot isuna ti militar idi Pebrero 20 idiy Sto. Tomas, Batangas. Pabpabasulen isuna a "2nd Most Wanted" idiy Bicol ken sinampaan kadagiti agtutuon a kaso a kriminal.

Kabayatan, inreport ti Anakbayan-Southern Mindanao iti maysa a pahayag idi Pebrero 27 ti panagdukot ken panangdesaparesido ti militar ken pulis keni Nelson Bautista Jr, aktibista a mannurat nga adda atiddog a rekord ti panagserbi kadagiti komunidad ti Davao, ken panagaresto iti kadua na idi a ni Ademar Anciero Etol idi Enero 25 iti pagdagdagusan da a balay idiy Barangay Balingasan, Siay, Zamboanga Sibugay. Ni Etol ket sinampaan kadagiti kaso a kriminal ken agdama a nakadetina idiy Siay Municipal Police Station. Kabayatan na, saan nga akaklunen ti pulis wenno militar a tengngel na ni Bautista. Agtaltalinaed isuna a mapukpukaw agingga iti agdama.

Panagbombomba. Nagsasaruno

ti kaso dagiti aerial bombing ken panagkanyon ti AFP idiy Quezon, Negros Occidental, Iloilo ken Bukidnon kadagiti naglabas a lawas. Nalabes a buteng ken troma ti impagteng dagitoy kadagiti sibilyan a komunidad. Nakaro nga apektado na met ti kabiagan dagiti residente. Labsing met iti prinsipyo iti "proportionality" ti panagaramat ti AFP iti nagpipigsa a bomba laban kadagiti gerilya a kampo ti hukbo ti umili.

Idiy Negros Occidental, nagsasaruno ti awan aniaman a panagpaltog, panagistraping ken panagbombomba nga inwayat ti militar iti nagbeddeng ti Escalante City ken Toboso idi Pebrero 21-22. Napuersa a nagbakwit ti 1,000 residente gapu iti daytoy. Sinuspindir dagiti klase iti siyam a barangay idiy Toboso ken Escalante City.

Idiy Iloilo, nagitinnag ti 500-libra a bomba manipud tangatang ti AFP kadagiti barangay ti Torocadan, Dongoc ken Langca iti ili ti San Joaquin idi Pebrero 28. Sinaruno daytoy ti istraping ken panagkanyon. Nagmartir iti makuna a panagbombomba ti tallo a Nalabaga a mannakigubat.

Idiy Bukidnon, 13 daras a kinanyon ti AFP nga awan nalawag a direksyon ti kabambantayan a lugar iti nagbeddeng dagiti ili ti San Fernando, Quezon ken Valencia City idi Pebrero 23. Sakbay na, 13 daras met a kinanyon ti AFP ti pada a lugar idi Pebrero 21. Kasilpo ti panagkanyon iti operasyon kombatan nga adda kagiddan a panagbombomba agsipud pay Disyembre 2023.

Kabayatan na, binomba ken kinanyon met ti 81st IB dagiti barangay iti nagbeddeng ti Tagkawayan, Quezon ken Del Gallego, Camarines Sur idi parbangon ti Marso 4. Naipunta asideg kadagiti komunidad dagiti bomba ken dandani pay mapuntaan ti tallo nga agkokopra. **AB**

6.3%

laeng ti babbai a Pilipino, agtawen 15-49, ti adda solo wenno adda kagudua a tagikua a daga

58

napapatay iti ubbaw a gerra kontra droga ti rehimen Marcos

sipud Enero 1 agingga Pebrero 29

29.5% laeng kadakuada ti adda solo wenno adda kagudua a bukod a balay.

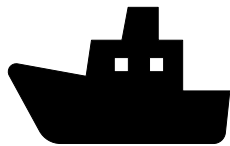
Pammataudan: *Philippine Statistics Authority*

112

Palestino nga agur-uray ti ayuda nga arina manipud iti UN ti natay idi patuduan ti bala dagiti puersa nga Israeli idiaiy Northern Gaza idi Marso 1.

₱41.2B

ti balor iti kabiagan ken kalikasan a nadadael ti *oil spill* wenno panagubo ti langis ti MT Princess Empress idiaiy Naujan, Oriental Mindoro idi Pebrero 28, 2023.

Kinontrata ti maysa a subsidiyaryo ti San Miguel Corporation ti barko tapno agitulod ti langis iti Petron.

Pammataudan: *Center for Energy, Ecology, and Development*

₱38/ALDAW

laeng ti nayun-sueldo para kadagiti mangmangged nga inted idiaiy Region XI (Davao).

Inggato na ti minimum a sueldo iti ₱443/aldaw laeng, numanpay ₱1,163/aldawen ti makabiag a sueldo iti rehiyon idi Enero.

10.6%

laeng iti kabuklan a gastar iti produksyon dagiti negosyo iti Pilipinas iti mapmapan iti sueldo.

Kayat a sawen, bassit laeng ti epekto ti nayun sueldo a saan a kasapulan nga agingato ti presyo wenno agikkat kadagiti mangmangged.

104%

ti pananggato ti neto a pastrek ti 1,000 kadadakkelan a kumpanya iti Pilipinas iti baet ti 2020 ken 2021.

Conwep, tagasalaknib dagiti ganggannaet a kapitalista

Iti panagdengngeg iti Kongreso idi Pebrero 29, pinangbutbuteng ti Confederation of Wearable Exporters of the Philippines (Conwep) ti nasaknap a panagikkat iti industriya ti lupot nu ipaay ti uray sangkapirit a nayon-suerdo kadagiti mangmangged ditoy. Iti surat na iti rehimen Marcos, nagballaag daytoy a maawanan ti trabaho ti agingga 120,000 wenno 70%-80% iti sakalaw na a 160,000 mangmangged nu maipasa iti Senado ken Kongreso ti aniaman a pananggato. Nayon da iti 21,912 mangmangged a naikeddengen a maikkat itatta a tawen gapu iti "nakapapsut nga internasyunal a demand."

Ti Conwep ket asosasyon dagiti dadakkel a kapitalista nga espesyalisasyon iti panagmanupaktura kadagiti lupot para iti kadadakkelan a "global brand" (dagiti popular a marka iti intero a lubong). Karaman kadagitoy ti Ralph Lauren, Coach, Michael Kors, Adidas, Dillard's, Marks & Spencer ken Ann Taylor. Iyeks-eksport na dagiti naaramid a lupot kangrunaan idiyay US, kasaruno kadagiti pagilian iti European Union, United Kingdom ken Japan. Dominao ti asosasyon dagiti ganggannaet a kompanya, nu sadino ti kabassitan ket adda 1,000 mangmangged. Dua iti kadadakkelan a kompanya ditoy ket mangpatpataray ti 6-7 pabrika ken mangpapaubra iti 22,000-24,000 mangmangged. Dagitoy a kompanya ket addaan met operasyon iti sabali a paset ti Asia (Cambodia, Thailand ken Vietnam). Sakbay nagpandemya, nagpaubra daytoy iti agingga 220,000 mangmangged.

Mayorya kadagiti mangmangged iti industriya ket babbai, relatibo nga adda iti agtutubo nga edad, ken kontraktwal. Iti pangkabuklan, nababbaba iti 17%-25% ti ipaspasuerdo kadakuada mayarig iti lallaki.

Bumasbassit nga industriya, umir-irteng a pananggundaway

Agsipud dekada 1990, bumassiten ti nagbalin a paset ti industriya ti lupot iti Pilipinas iti internasyunal a linakuan dagiti badbado. Idi 2020, adda laengen 200 pab-

rika nga agmanmanupaktura ti lupot iti pagilian, 240 trader ken surok 1,000 subkontraktor. Agpapaubra daytoy ti surok 490,000 mangmangged iti naduma-duma a kapasidad, ken mayorya wenno 69.4% kadagitoy ket babbai.

Idi 2020, inaramat ti Conwep ti pandemya a Covid-19 tapno ipatungpal ti nasaknap a panagikkat, panagkissay ti sueldo ken ania pay dita a pleksibilidad iti panagteged. Inkabil na iti "floating status" ti rinib-ribu a mangmangged bayat a direkta a sinisante ti dadduma pay. Kakaruan ti panagikkat kadagiti pabrika iti uneg ti kompanya a Taiwanese a Sports City International, ti kadakkelan nga agpapaubra idiyay Mactan Export Processing Zone. Kadagiti tawen a 2020-2023, saan a bumaba iti 12,000 mangmangged ti

naawanan ti trabaho idi inyakar na dagiti operasyon ti kompanya kadagiti pabrika na idiyay Vietnam. Pinaruar ti Conwep a "panangisalakan kadagiti trabaho" dagiti panagikkat. Iti aktwal, insayangkat dagiti *retrenchment* tapno pagtalinaeden ti tukad ti ganansya ti kompanya iti pannakadidigra dagiti mangmangged a Pilipino.

Kas ti dadduma pay a kompanya nga adda iti uneg dagiti engklabo, laklak-amen dagiti ganggannaet a kapitalista ti Conwep dagiti awan kabatog a pribilehiyo ken insentiba. Karaman kadagitoy dagiti *tax holiday*, "duty-free" wenno awan buwis a panagserrek ti kasapulan a materyal, panagaramat kadagiti abante nga imprastruktura a naipatakder usar ti pampubliko a pondo, "pleksible" a panagubra, ken dagiti subsidyo para kadagiti yutilidad (dahun ken kuryente) ken abang. Laklak-amen da met ti nayon a panagkissay ti mabayadan a buwis iti uneg ti linteg ti CREATE. Saan a naparang, ngem iti aktwal ket maipatungpal kadagiti uneg dagiti engklabo ti patakaran a "no union, no strike."

Mapalpalubosan dagitoy a ganggannaet nga iruar ti pagilian ti sibubukel a pastrek da nga awan sungsubangan iti Pilipinas.

Kas iti mapaspasamaken, arbitraryo nga iserserra dagiti pabrika na iti Pilipinas nga awan kamat dagiti mangmangged.

Idi 2023, naglista ti Conwep ti nasurok \$1 bilyon balor ti eksport. Para iti 2024, kalkalularen ti Foreign Buyers Association of the Philippines nga apagbassit a dumur-as daytoy iti 2% wenno agturing \$1.33 bilyon gapu iti panagserrek dagiti barbaro nga order. **AB**

Panagpursige, iti sango ti pananglapped iti karbengan nga ag-unyon idia y Cebu

Naigagara a laplapdan ti dadakkel ken ganggannaet a kapitalista ti karbengan dagiti mangmangged iti panagunyon ken pannakitinnawar tapno pagtalinaeden a nalaka ken nainnayas ti pigma't-tegged iti Pilipinas. Maikaniwas daytoy iti karaisao dagiti opisyal ti reaksyonaryo nga estado, iti ibagbaga ti bukod a linteg ken kadagiti internasyunal a katulagan a pakitang-ao a pinirmaan na. Pinnarigat ti panagbukel pay laeng ti unyon ken pangirupir a bigbigen dagitoy kas eksklusibo a mangibagbagi kadagiti mangmangged iti pannakitinnawar.

Daytoy ti kapadasan da Bokya ken Bayong, agpada a 39 anyos ken kontraktwal uray 13-14 tawenen nga agub-ubra iti maysa a pabrika idia y Cebu.

Dagiti dagus a makagapu ti nakaallukoy kadakuada a tumipon iti unyon. "Inasitgan nak nga adda kano maibangon nga unyon para iti kinalalaged ti trabaho nga saan laeng a basta maikkat," kuna ni Bokya. Kadaydiay a panawen, napudot ti tungtungan nga agingga iti tawen a daydiay laengen ti (*labor*) agency mi. Daytoy ti isyu nga umuna a nakaummong kadakami," istorya met ni Bayong.

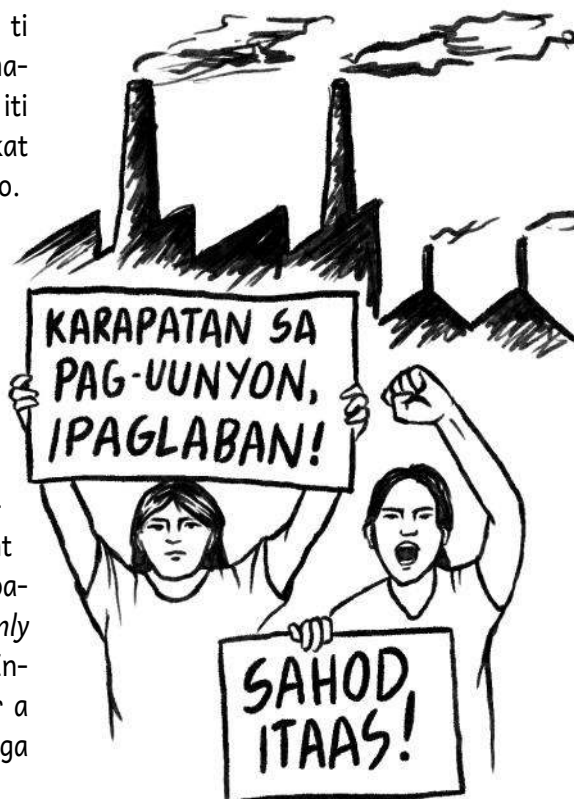
Tawen 2018 pay a rinugian nga ibangon ti unyon iti pabrika da, ngem agingga itatta ket saan daytoy a bigbigen ti kapitalista kas Sole and Exclusive Bargaining Agent (SEBA) wenno isu laeng ti mangibagbagi kadagiti mangmangged iti pannakitinnawar. Tapno lappedan ti panagbukel ti unyon, inkabil ti maneydsment dagiti nagmiembro iti "floating status" wenno panangikkat iti regular a rotasyon iti trabaho. Uppat a daras a nagsisante ti kapitalista tapno ikugtar dagiti naorganisan.

Limmaban dagiti mangmangged. Nagirussuat da kadagiti sangsangkamaysa a panagtignay ken inrupir a lukatan ti pabrika iti inspeksyon ti Department of Labor and Employment tapno mapaneknekan nga agipatpangtungpal ti iskema a *labor-only contracting* (LOC) ti kapitalista. Inrupir da met nga isubli iti regular a rotasyon dagiti mangmangged nga inkabil iti *floating status*.

"Nag-*armband* protest kami, nagipatulod ti surat tapno makidayalog ngem awan sungbat," istorya ni Bokya.

Ngem ketdi, pinairteng ti kapitalista, kakumplot ti estado, ti pananglipit kadagiti mangmangged. Pinaserrek na ti NTF-Elcac iti pabrika tapno agisayangkat ti porum nu sadinno sisasango a ni-*redtag* ti unyon. Pinangtaan dagiti lider ti unyon ken binutbuteng nga iraman dagiti pamilya da. Pinagtugaw pay kadagiti miting ti maneydsment dagiti ahente ti pasista nga ahensya.

Buribor iti intar dagiti mangmangged ti impagteng ti pananglugob ti NTF-Elcac iti pabrika. "Tapno maringbawan daytoy a karit, dakami nga aktibo iti unyon ket nagbalaybalay kadagiti kameng a mangmangged, inummong ida ken inkagumaan a maisubli ti regta ti (dagiti miting)

ken paggaadal mi."

Intuloy da ti laban tapno bigbigen ti unyon kas SEBA ken inrupir dagiti dagus a kiddaw dagiti mangmangged kas ti nayon-suerdo. Nagisampa da kadagiti petisyon iti ahensya ti tegged tapno bigbigen dagiti kontraktwal kas regular. Iti ruar ti pabrika, timmulong da kadagiti mangmangged a naawanan ti regular a biro ken kadagiti panawen ti pannakalipit.

"Addaan tinnulong iti panawen ti nasaknap a panangikabil kadakami iti "floating status," ken idi panagdidigra ti bagyo nga Odette," istorya ni Bokya.

"Idi *pandemic*, adda met ti panagtinnulong tapno mairupir ti panangted ti ayuda dagiti ahensya ti gobyerno," kuna met ni Bayong.

Iti proseso ti panangibangon ti unyon, nariing da Bokya ken Bayong kadagiti isyu iti nalawlaw a gimong, aglalo iti nasaknap a panaglalsing ti estado kadagiti karbengan-ao. "Sumursurot kamin kadagiti protesta maipanggep kadagiti panagpatay ken hasment ti gobyerno, kadagiti rali laban iti panangibaddek kadagiti karbengan tayo," kuna ni Bokya. Simmurot met isuna kadagiti *relief drive* para kadagiti nadidigra wenno nauraman a komunidad dagiti mangmangged.

Iti personal a biag, nakasursuro da ti disiplina, kinatured ken militansya. "Nagbaliw ti biag ko ngamin adu ti nasursurok nu ania talaga ti agpayso nga unyon, kasano nga agpayso a lumaban ken saan nga agbalin a paspasurot ti kapitalista," kuna ni Bokya. "Mas naamoak dagiti prinsipyo, ken saanen mabuteng iti maneydsment," kuna met ni Bayong.

"Panaglimita iti panaginom," pakamat ni Bokya. "Saanen unay mababain nga agsarita ken makitungtong tapno mangipakaawat iti sabali panggep kadagiti karbengan tayo."

Didigra ti *offshore* ken *black sand mining*, rikriknaen ti umili idiyay Cagayan

Iti rugi pay laeng ti ganggannaet nga operasyon nga *offshore mining* (panagminas iti taaw) kadagiti baybay ti Cagayan idi 2021, dakkelen ti didigra nga impagteng na iti kabiagan dagiti mangngalap iti Cagayan Valley.

Inawagan a kaunnaan ken dakkelan iti pagilian, ti *offshore mining* idiyay Cagayan ket simmaklaw iti 56,013 ektarya a baybay iti 10 ili iti rehiyon (Sanchez Mira, Claveria, Pamplona, Abulug, Ballesteros, Aparri, Buguey, Sta. Teresita, Gonzaga ken Sta. Ana). Agbunbunag ditoy ti darat a pangal-alaan ti mineral a *magnetite*, a sangngagasut porsiyento nga ipanpanaw agturong China. Kangrunaan a ramen ti *magnetite* iti panagaramid ti landok.

Tengngel ti operasyon ti kompanya a Chinese nga Apollo Global Capital Inc. Iti turay ti rehimen Duterte, inikkan daytoy ti lisensya ti Mining and Geosciences Bureau nga agminas iti uneg ti 25 tawen. Naited ti permit iti AGCI iti laksid ti nalawa ken natalmeg a panagsuppiat iti proyekto dagiti lokal nga opisyal, dagiti grupo a maka-kalikasan ken dagiti residente. Saan na nga inkankano ti nalalawa ken saanen a maibubli (*irreparable*) a didigra ti panagminas nga offshore iti ekosistem saan laeng iti saksaklawen ti operasyon, nu di iti mas nalawa pay a taaw.

Karaman kadagiti madadael na ti 50 ektarya a reef ken bakir dagiti *seagrass* kadagiti protektado nga isla ken taaw, kas ti Palaui Island Protected Landscape and Seascape ken Babuyan Marine Corridor. Dagitoy a lugar ket balay dagiti dugong, balyena ken adu pay nga ikan a napeggaden a mapukaw.

Impapilit ti kompanya nga awan madidigra iti kalikasan kadagiti operasyon da, uray pay imposible daytoy basar metten kadagiti panagsukisok ken paggaadal. Buribor iti taaw ken amin a biag marino ti panagabut (*drilling*) pay laeng daytoy

iti *seabed* tapno sul-uyen ti *magnetite sand* iti uneg. Dakkel nga buribor met ti panagibilleng na pasubli iti baybay kadagiti bato ken darat kalpaskan nga isina ti mineral. Peggad met ti isangbay dagiti bapor na kadagiti komunidad iti baybay ti Gonzaga. Idi 2023, nalapsut dagiti angkla ti bapor a pang-dredging gapu iti napipigsa nga angin ti Bagyong Egay. Naipurruak ken naidarusdos iti baybay ti maysa kadagiti pangsuporta na a tugboat.

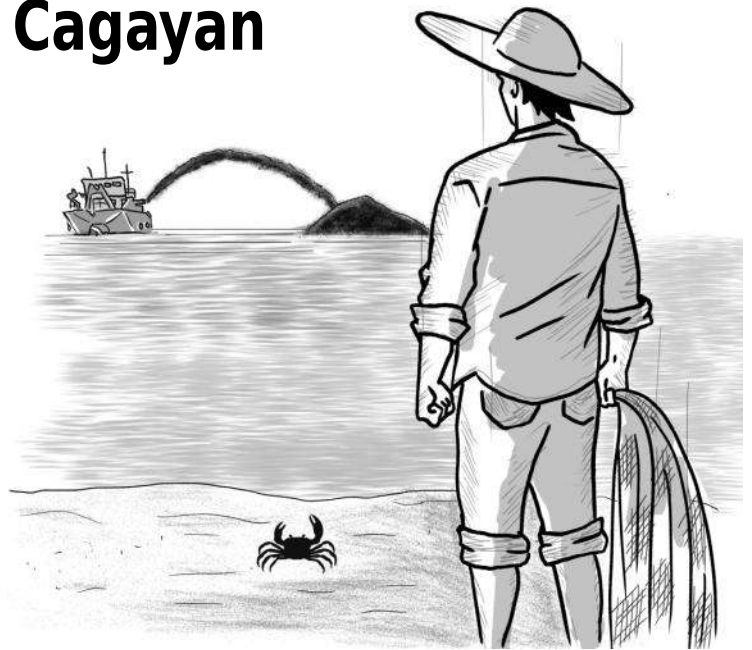
Idi nangrugi ti operasyon, pinawilanen dagiti mangngalap ti Gonzaga nga mapan taaw iti saklaw ti minas. Gapu kadagiti imbatin nga epekto dagiti immunan nga operasyon ti *black sand mining* nga insayangkat iti baybay ti ili, napilitan da nga umadayo gapu ta awanen makalap iti asideg iti baybay.

Gapu iti daytoy, apektado ti sibubukel a seguridad iti makan ti rehiyon. Sinaklaw ti panagminas ti *municipal waters* (15 kilometro ti taaw manipud iti baybay) a pangal-alaan ti 60.2% ti suplay nga ikan ti Cagayan Valley.

Panagminas iti linged ti *dredging*

Nayon nga an-anâyen dagiti Cagayano ti nagbalin nga epekto ti *black sand mining* ti Riverfront Construction Inc. idiyay Cagayan River nga isaysayangakti linged ti "dredging" iti babaen iti Cagayan River Restoration Program.

Iti ili ti Aparri, naidarusdos ti kabiagan ti 11,000 mangngalap gapu iti awan sardeng nga operasyon da-

giti bapor a pang-dredging ken dakkel a bapor a mangipanpanaw ti bato ken darat agturong China. Kunada, dagiti aktibidad dagitoy a bapor ket mangparpartuat ti tagari ken nakaro a sillag, ken agibilbilleng kadagiti kemikal a mangburburibor iti ekosistem a gapuanan iti panagbaba ti bilang dagiti ikan ken aramang (babassit nga ipon) a kangrunaan a pangal-alaan ti kabiagan da. Agkalkali ti kompanya kadagiti lugar nu sadinno da nga agkalkalap, adayo iti naikeddeng nga erya para iti dredging.

Nakaro a bimmassit ti birook dagiti mangngalap agsipud nangrugi ti proyekto a "dredging." Manipud iti 200 container a nakalap nga aramang iti lima aldaw a panagkalap, nagasaten nu makapunno dagiti mangngalap iti 50 container. Kasta met ti sigud a 200 kilo nga ikan a makalapan ti maysa a barangay iti maysa nga agpatnag nga agkalap ket nagbalin laengen a tallo kilo. Idi 2021 bimmassit ti birook da agturong ₱300 agingga ₱1,000 para iti tallo aldaw a panagkalap, adayo iti sigud a birook a ₱3,000 agingga ₱7,000.

Apektado uray ti kabiagan dagiti aglaklako. Sakbay a nangrugi ti proyekto, dumandanon pay iti ₱8,000 ti birook dagiti agibilbilag ken aglaklako ti aramang ken dadduma pay a nakalap nga ikan. Agsipud 2021, awanen ₱700 ti birook da iti 5-aldaw a panaglaklo. AB